

Hur viktig är skolan?

- En kvalitativ studie av gymnasieelevers förtroende för skolan

Examensarbete i Samhällskunskap
Vårterminen 09
Per Myrefelt
Handledare: Freddy Castro
8696 ord

Titel: Hur viktig är skolan? En kvalitativ studie av gymnasieelevers förtroende för skolan

Författare: Per Myrefelt

Kurs: Examensarbete i samhällskunskap

Omfattning: 15 högskolepoäng

Termin: VT 09

Handledare: Freddy Castro

Abstract

Bakgrund: Arbetet tar sitt teoretiska avstamp i Pierre Bourdieus forskning och begreppsutvecklande kring förekomsten av olika kapital och människors habitus. Bourdieus och Passerons insatser är föregångare inom detta forskningsfält och de visar på hur språkligt kapital kan verka exkluderande för vissa grupper. Även annan forskning visar på skolan som socialt reproducerande institution men jag anser att det saknas ett elevperspektiv på förtroendet för skolan samt om variationer i förtroendet kan kopplas till individers uppväxtmiljö.

Syfte: Syftet med föreliggande uppsats är att undersöka både graden av förtroende för skolan bland ett antal gymnasieungdomar och om man kan relatera eventuella skillnader i förtroendet till deras uppväxtmiljö.

Metod: Denna undersökning bygger kvalitativa metoder där samtalsintervjuer gjorts utifrån en intervjuguide och sedan analyserats med hjälp av relevanta teorier.

Resultat: Undersökningen visade att förtroendet för skolan som en förberedelse för en framtida yrkeskarriär var stort medan förtroendet för skolan som en förberedelse inför ett liv som samhällsmedborgare varierade. En korrelation mellan uppväxtmiljö och förtroende fanns. Undersökningen visade även att det kan finnas ett stort förtroende för skolan som institution samtidigt som det finns ett litet förtroende för lärar- och ledningspersonal vilket tyder på att förtroendet för skolan som institution inte verkar påverkas av det mellanmänniska förtroendet mellan elev och lärare. Detta var ett oväntat resultat som skulle tjäna på vidare forskning.

Sökord: förtroende, skola, gymnasieelever, uppväxtmiljö

Innehållsförteckning

1 Inledning	1
2 Teori	3
2.1 Förtroende som begrepp	3
2.2 Kapital som begrepp	6
2.2.1 Symboliskt kapital	6
2.2.2 Kulturellt kapital	7
2.2.3 Socialt kapital	7
2.3 Habitus som begrepp	8
2.4 Fält som begrepp	9
2.5 Sammanfattning av kapital, habitus och fält som begrepp	9
2.6 Tidigare forskning	10
2.6.1 Skolan som samhällelig institution	10
2.6.2 Förtroende	11
3 Syfte och frågeställningar	13
3.1 Syfte	13
3.2 Frågeställningar	13
4 Metod	14
4.1 Metoddiskussion	14
4.2 Urval	14
4.3 Problematisering av vald metod	15
4.4 Problematisering av urvalet	16
4.5 Validitet	16
4.6 Reliabilitet	17
5 Resultat	18
5.1 Det studieförberedande gymnasieprogrammet	18
5.1.1 Förtroende	18
5.1.2 Uppväxtmiljö	20
5.1.3 Sammanfattning av det studieförberedande programmet	21
5.2 Det yrkesförberedande gymnasieprogrammet	21
5.2.1 Förtroende	21
5.2.2 Uppväxtmiljö	22
5.2.3 Sammanfattning av det yrkesförberedande programmet	23
6 Analys och diskussion	24

Referenslista

Bilaga 1

1 Inledning

I läroplanen för de frivilliga skolformerna, Lpf 94, (2006: 37) kan man under rubriken som beskriver skolans värdegrund och uppgifter läsa att de grundläggande värden som ska råda för verksamheten är

”att låta varje enskild elev finna sin unika egenart och därigenom kunna delta i samhällslivet genom att ge sitt bästa i ansvarig frihet”.

Vidare kan man i samma skrivelse hitta att det är skolans skyldighet tillika elevernas rättighet att utbildningsväsendet tillgodoser att

”undervisningen skall bedrivas i demokratiska arbetsformer och utveckla elevernas förmåga och vilja att ta personligt ansvar och aktivt deltaga i samhällslivet”.

Det åligger skolan att skapa goda samhällsmedborgare med demokratiska värderingar och synsätt. Därför anser jag att det föreligger ett samhälleligt intresse för studier om gymnasieungdomars förtroende för skolan att uppfylla dessa krav. Skolan är i mångt och mycket den viktigaste samhälleliga institutionen som finns och en är institution som alla på något sätt har en relation till. Skolan spelar en viktig roll och har, som beskrivits ovan, ett stort ansvar för att fostra goda samhällsmedborgare. Goda samhällsmedborgare som ska kunna ta personligt ansvar och ett aktivt deltagande i samhällslivet. Men hur ser eleverna själva på detta? Vilket förtroende åtnjuter skolan bland de människor som snart ska ge sig ut i det samma. Finns det någon skillnad i förtroendet för skolan mellan människor med olika uppväxtförhållanden?

I denna uppsats ska jag med utgångspunkt i den ovanstående beskrivna värdegrunden och i skolans skyldighet gentemot sina elever undersöka hur viktig skolan är för en viss grupp ungdomar. Arbetet tar sitt teoretiska avstamp i Pierre Bourdieus forskning och begreppsutvecklande kring förekomsten av olika kapital och människors habitus. Denna begreppsapparat kommer att försöka förklara de skillnader i förtroende som jag antar mig finna. Arbetet kommer även att problematisera lärarens komplicerade roll som representant för en institution som ibland anses som en samhälleligt orättvis och reproducerande värld.

Förtroende är ett centralt begrepp i denna uppsats. Förtroende i allmänhet är en viktig komponent i samhället där det mesta bygger på att människor litar på att andra människor gör det som förväntas av dem. Dessa förväntningar kan, som det kommer att visa sig, byggas på såväl uttalade överenskommelser som på mer uttalade avtal. I skolans värld anser jag att förtroende är essentiellt för ungdomars förberedelse inför ett liv som goda och ansvarstagande samhällsmedborgare. Nu återstår att se om så är fallet.

2 Teori

2.1 Förtroende som begrepp

Jag ämnar i detta avsnitt försöka förklara och reda ut vad begreppet förtroende kan tänkas innehålla samt stå för. Det är ett komplext begrepp som med all önskvärdhet bör förtydligas och/eller ringas ring i enlighet med denna studies syfte och mål.

Hedquist (2002: 8 - 14) menar att trovärdighet är en förutsättning för förtroende. Författarens resonemang utgår, till exempel, från att en ensam talare ska försöka påverka en grupp av människor via retoriska metoder och det tar sin början i Aristoteles tankar om begreppet etos. Etos är med andra ord ett begrepp hämtat från de gamla grekerna och innebär att det är talarens trovärdighet som avgör om lyssnarna tror på det som sägs eller inte. Den trovärdighet som för talaren finns eller inte finns är, enligt Hedquist, med andra ord starkt kopplad till lyssnarnas uppfattning om dennes personlighet. Då trovärdighet är en förutsättning för förtroende är det i den sociala interaktionen mellan människor som dessa två begrepp finner sin gemensamma nämnare. I denna interaktion spelar etos en stor roll. Förtroende kan uppstå då lyssnarna anser att talaren har ett stort etos. Det viktigaste för ett stort etos är gott omdöme, god moral och välvilja. Via talarens agerande i livet visar han eller hon att det som sägs verkligen menas och på så sätt skapas en trovärdighet. Hedquist menar alltså att trovärdighet ligger till grund för förtroende. I förtroendet finns dock inte bara en uppfattning av trovärdighet för källan utan i begreppets natur ligger även en positiv värdering av den person som åtnjuter detta förtroende. Att någon hyser förtroende för dig är med andra ord odelat positivt. De som har förtroende för dig är helt säkra på att du vill dom väl. En naturlig vidareutveckling av trovärdighet och förtroende är tillit enligt Hedquist. I denna fas har människor i stort sätt överlämnat sig till någon annan och saknar sin fulla beslutskraft och beslutsförmåga vilket de inte gör i förtroendestadiet. Författaren menar att om en talare saknar trovärdighet när han eller hon står inför en grupp människor kan hela organisationen skadas då personen som står i fokus blir en representant för denna. En sådan situation kan kopplas till läraryrket då läraren i sin yrkesroll allt som oftast befinner sig i just en sådan sits.

Även Nörreklit och Nörreklit i Johansson, Jönsson och Solli (2006: 421) definierar begreppet etos som grunden för förtroende. Författarna menar att etos står för en uppsättning gemensamma normer, föreställningar och ideal. Hur vi tror att dessa normer, föreställningar och ideal efterlevs av andra i social interaktion är avgörande för vårt förtroende för dessa andra. Att ha förtroende för andra människor innebär att man kan lita på dom, vilket ger vid

handen att etos är en förutsättning för förtroende då det gör andra människors beteende förutsägbart. Etos skapar, enligt författarna, ett förtroende för individen i en given social kontext då deras agerande går att förutse. Utan det skulle han eller hon vara oberäknelig och oförutsägbart i sitt agerande vilket genererar en skepsis för personen snarare än ett förtroende då man inte, enligt författarna, kan knyta konkreta förväntningar till hans eller hennes beteende. Till exempel har jag förtroende för mina kurskamrater då jag kan säga vad jag tycker vid ett seminarium utan att behöva vara rädd för fysiska repressalier. Detta är på grund av att jag kan knyta konkreta förväntningar till deras beteende (att inte slå mig) i den givna sociala kontexten (ett seminarium på universitet).

Vidare menar Nörreklit och Nörreklit i Johansson, Jönsson och Solli (2006: 424 – 425) att förtroende för med sig vissa risker. När dessa risker blir för markanta och överhängande slutar samhällets etos att spela roll och man förlitar sig istället på system som skapats i olika samhällsliga institutioner. Dessa system bygger på ett allmänt etos som fungerar som ett förtroendeingivande ramverk inom vilket människor kan verka för att göra sitt bästa. Dock ser författarna att det på senare tid har börjat svikta i uppslutningen kring, och i förtroendet för dessa system. Människor saknar helt enkelt förtroendet för att ett allmänt etos är tillräckligt förutsägbart och pålitligt vilket gjort att det ersatts med olika kontrakt. Kontrakt som har till syfte att mäta resultat för att sedan dela ut belöningar eller bestraffningar i enlighet med den prestation som utförts och om huruvida, på förhand, uppställda mål har uppnåtts eller inte. Risken med denna utveckling är, enligt författarna, att människor snarare handlar och agerar utifrån givna juridiska kontrakt och inte utifrån etos vilket i sin tur leder till ett minskat förtroende för dessa samhällsliga system.

Norén Bretzer (2005: 18 – 25) delar upp förtroende som vertikalt och horisontellt.

Horisontellt förtroende används oftast, enligt författaren, när man talar om mellanmänskliga relationer. Person A hyser förtroende för att person B kommer att göra handling X. Person B:s utförande av handling X bekräftar relationen och förtroendet mellan personerna medan ett uteblivet eller motstridigt agerande av person B raserar det samma. Person A har förtroende för person B att utföra handling X eftersom han eller hon antar att det ligger i person B:s intresse att göra det. Vidare menar Norén Bretzer att det finns två typer av horisontellt förtroende: 1. generaliserat förtroende (socialt kapital) och 2. partikulärt förtroende.

1. Generaliserat förtroende (socialt kapital) innebär att människor är öppna mot det som är främmande och annorlunda. Alla får vara med i gemenskapen och det finns inga typiska attribut som avgör om personen är välkommen eller ej.

2. Partikulärt förtroende är ett mindre risktagande i förtroendet för andra jämfört med det generaliserande förtroendet. Denna typ innebär att människor har förtroende för andra i den mån att de liknar varandra. Det kan handla om att man tillhör samma folk eller samma förening. Ofta definierar man sig med hjälp av olika symboler eller regler.

Denna uppdelning är relevant då den pekar på att det finns bra och dåligt socialt kapital. Generaliserat förtroende får representera den goda sidan och partikulärt den onda. Detta på grund av det finns grupper, till exempel nynazistiska, som via partikulärt förtroende upprätthåller orättvisa och fördomar. Denna distinktion är viktig då Norén Bretzer (2005: 22) påpekar att en persons mellanmännsliga förtroende inte enbart avgörs hur tolerant han eller hon är utan även den sociala kontexten spelar roll. Förutsättningarna för en person att känna förtroende för andra kan ändras då denne, till exempel, flyttar utomlands och den sociala kontexten förändras. I en sådan situation spelar det ingen roll om personen har ett generaliserat förtroende i grunden då en ny social kontext kan sätta detta ur spel.

Vertikalt förtroende är, enligt Norén Bretzer (2005: 24 - 25), den typ av förtroende som medborgare hyser för olika institutioner i samhället. Detta förtroende är asymmetriskt, vilket innebär att förhållandet mellan parterna är ojämlikt. Som exempel på sådant förhållande tar författaren upp att staten aldrig kan vara likställd medborgarna i juridisk mening. Det är, enligt Norén Bretzers tolkning av Rothstein, viktigt att staten är designad så att den finns till för alla på lika villkor och att dessa villkor är på förhand klara så att medborgarna vet vad som kan förväntas av olika institutioner. I min undersökning blir dessa två distinktioner av begreppet sammanblandande då skolan kan betraktas som en samhällelig institution men elevens relation med den samma sker via mellanmännsliga kontakter med dess företrädare, det vill säga lärarna. Därför vill jag använda en bred tolkningsram av begreppet för att försöka fånga denna komplexitet som är något unik för skolan som samhällelig institution och social kontext.

2.2 Kapital som begrepp

Följande genomgång av olika begrepp kommer i huvudsak att hämtas från Pierre Bourdieus begreppsterminologi. Bourdieus forskning och begreppsutvecklande är av vikt för min undersökning och jag anser det som viktigt att påpeka detta redan i inledningen av kapitlet för att sedan, i texten, slippa behöva förklara detta återkommande. Enligt Broady (1990: 171) kan man göra en särskiljning mellan symboliskt kapital och ekonomiskt kapital. Syftet med denna undersökning faller inom ramen för det symboliska kapitalet vilket leder till att det mer pragmatiska begreppet ekonomiskt kapital lämnas där hän. Dock kan det väldigt kortfattat beskrivas som rent konkreta och relativt lätt mätbara resurser som, till exempel, ekonomiska tillgångar.

2.2.1 Symboliskt kapital

Broady (1990: 171) menar att symboliskt kapital är ett väldigt allmänt och brett begrepp som kan definieras enligt följande citat

”symboliskt kapital är det som erkännes”.

Symboliskt kapital används för att förklara fenomenet att vissa människor och ting erhåller aktning och tilltro som mynnar ut i ett erkännande där de betraktas som hedervärda och överlägsna. Denna aktning och tilltro gäller inte bara människor utan kan även innehas av institutioner och olika titlar. Viktigt att påpeka är att detta erkännande inte är individuellt utan kollektivt. Därför preciserar Broady (1990: 171) definitionen av symboliskt kapital ytterligare på följande sätt

”symboliskt kapital är det som av sociala grupper igenkännes som värdefullt och tillerkännes värde”.

Broady (1990: 172) menar alltså att symboliskt kapital är ett begrepp som används för att ringa in det som erkännes eller åtnjuter förtroende av en viss grupp som förmår att förstå vikten av det specifika symboliska kapitalet. Det är med andra ord kontextberoende i den mening att en akademiker inte åtnjuter samma förtroende i en bilverkstad som han eller hon skulle göra på universitetet. En mer akademisk beskrivning av symboliskt kapital är att en individ eller en grupp tillgångar relaterar till de dispositioner som de som värderar dessa tillgångar innehar. Ett exempel kan hämtas från skolans värld där elever med nedärvda

symboliska tillgångar i form av kunskaper och dispositioner anses som begåvade av sina lärare just för att dessa tillgångar motsvarar de önskvärda egenskaper som skolans representanter, lärarna, premierar. Elever med rätt symboliskt kapital talar, lite förenklat, med andra ord det språk som används i skolan och anses därför ha ett godare läshuvud av lärarna. Lärare som genom åren i sin tur har formats av att dessa tillgångar är värdefulla. Detta föranleder oss till att titta närmare på begreppet kulturellt kapital.

2.2.2 Kulturellt kapital

Broady (1990: 173 – 178) menar att kulturellt kapital, till skillnad från symboliskt kapital, syftar till beskriva förhållanden i samhället som helhet och inte enbart inom en viss grupp. Kulturellt kapital kan synliggöras först om alla eller de flesta grupper i samhället anser att detta symboliska kapital är mer värt än andra symboliska kapital. Det kulturella kapitalet kan även tillskrivas en historisk dimension i och med att symboliska tillgångar skrivits ned och förpassats vidare till följande generationer. Ett exempel på detta är skolan som via, till exempel, olika examina monopoliserar dessa objektiverade kulturella tillgångar. Detta på grund av att skolan som institution har makten att bestämma vilka sätt som måste anammas för att kunna tillgodose sig dessa tillgångar. En elev med mycket kulturellt kapital har större möjligheter att lyckas i skolan och därefter kunna skaffa sig ett välavlönat arbete. Detta hänger ihop med att dessa elever och deras föräldrar är medvetna om utbildningens värde och uppskattar dess möjligheter till att generera en privilegierad framtid. Giddens (2007: 122) definierar kulturellt kapital som kunskap via utbildningssystemet och i ljuset av den tidigare genomgången av begreppet så kan man säga att de som har mycket kulturellt kapital är de som, enligt författaren, innehar en dominerande ställning i samhället.

2.2.3 Socialt kapital

Broady (1990: 179 – 181) menar att socialt kapital kan förklaras med ordet förbindelser. Dock menar författaren att begreppet inte kan underordnas det symboliska kapitalet så som kulturellt kapital låter sig göras. Skillnaden mellan de två beror på att socialt kapital

”inte låter sig lagras i materiella tillgångar eller i institutioner, teorier och texter, examina och titlar”.

Broady (1990: 179 – 181) menar att socialt kapital består av att medlemmarna i en grupp, till exempel en familj, skaffar sig kulturellt och ekonomiskt kapital vilket de andra medlemmarna

i familjen sedan kan dra nytta av. En fin examen garanterar inte ett socialt lyckligt liv utan det är vid behov stödet från familj och vänner som utgör en del av det sociala kapitalet. Giddens (2007: 515) menar att det sociala kapital en utbildning från ett ansett lärosäte ger är en stor anledning till att föräldrar vill skicka sina barn dit. Dock är oftast dessa skolor endast tillgängliga för pojkar till rika föräldrar då avgifterna tenderar att vara väldigt höga. Detta exempel belyser Broadys (1990: 179 – 181) problematiserande kring relationen mellan tillgångar och föreställningen av tillgångar. Det är andras tillskrivande av socialt kapital som avgör hur stort socialt kapital, till exempel, en skola faktiskt har. Ett fint efternamn behöver nödvändigtvis inte per automatik innebära ett stort socialt kapital utan det är vad andra anser om den specifika familjen som är avgörande.

Putnam (1993) menar att socialt kapital kan förklaras som ett samhälleligt förtroende med bestämda normer och nätverk som fungerar kumulativt samt självförstärkande. Det betyder att om det existerar ett socialt kapital kommer det att byggas på och stärkas ju mer det förekommer. Socialt kapital är inget som en enskild individ "äger" utan verkar för allmänhetens bästa och springer som en biprodukt ur social interaktion.

2.3 Habitus som begrepp

Broady (1990: 228) menar att begreppet habitus avser ett

"system av dispositioner som tillåter människor att handla, tänka och orientera sig i den sociala världen".

Broady (1990: 229 – 236) menar vidare att habitus hänger nära samman med de kapitalbegrepp som jag redovisat tidigare. Habitus kan sägas vara en del av kapitalens existensform och olika människors habitus kan värderas högre eller lägre än andras. I givna situationer som skiljer sig åt på ett eller annat sätt kan en människas habitus värderas olika beroende på vad som anses värdefullt i just den specifika kontexten. Människors habitus är formade av bestämda sociala förutsättningar där det kapital med vilket du är uppvuxen starkt präglar dina val. Ett annat ord för habitus är dispositioner, det vill säga ett system som styr hur en människa uppfattar, handlar och tänker i givna sociala sammanhang. Begreppets empiriska värde ligger därför i att det syftar till att förklara varför människor beter som dom gör i mötet med andra inom ramen för olika sociala sammanhang. Broady (1990: 225) menar att habitus är som ett

”system av varaktiga och överförbara dispositioner, strukturerade strukturer som är ägnade att fungera som strukturerande strukturer som organiserar praktiker och representationer”

I rätta sociala sammanhang kan en människas habitus passa in och han eller hon känner sig hemma. Men om det spelrum som utgörs av ditt habitus inte passar i detta sociala sammanhang finns det två alternativ. Om habitus är starkast kan den sociala kontexten i viss mån omvandlas men om den sociala kontexten är starkare än habitus så kan individen antingen fly eller efter hand modifiera sitt habitus. Habitus är extremt trögrörligt men dock inte statiskt. En annan viktig aspekt av begreppet är att habitus är, för individen, omedvetet. Det är något som automatiskt griper in och styr våra val. Följande citat av Bourdieu (1990: 56) förklarar denna aspekt på ett bra sätt

”The habitus is spontaneity without consciousness or will”

Sammanfattningsvis menar Giddens (2007: 121) att habitus formar allmänna handlingsmodeller vilka är beroende av den aktuella situationen.

2.4 Fält som begrepp

Broady (1990: 270) menar att ett fält uppstår när begränsad grupp människor strider om något som är gemensamt för dem, till exempel definitionsrätten till vad som är god pedagogik. Dock måste vissa krav uppfyllas för att ett fält ska få kunna kallas för ett fält. Ett utmärkande krav är att det inom fältet måste finnas specialiserade agenter och institutioner. Ett annat är att en specifik form av symboliskt kapital måste ligga till grund för vad som anses rätt och riktigt inom det aktuella fältet. Skolan motsvarar båda dessa krav då den innehåller specialiserade agenter (lärare), institutioner (utbildning) och symboliskt kapital (kulturellt kapital) som exemplifierats ovan.

2.5 Sammanfattning av kapital, habitus och fält som begrepp

I ett försök att knyta ihop Bourdieus begrepp kapital, habitus och fält menar Broady (1990: 276 – 279) att det i undersökningar av individers positioner inom ett visst fält fulländas först då man även undersöker samma individers habitus. Då det inom ett fält pågår en kamp mellan de dominanta och de dominerade om definitionsrätten av vad det är som utgör essensen av det aktuella fältet är det av vikt att titta på de dominantas habitus kontra de dominerades för att

eventuellt upptäcka en skillnad där emellan. Denna skillnad kan vara förklaringen till individernas position inom fältet.

2.6 Tidigare forskning

Min uppfattning är att det saknas ett elevperspektiv i debatten om skolans status och fram för allt hur förtroendet för skolan ser ut. Flera rapporter har på senare tid visat en försämring vad det gäller svenska elevers prestationer och kunskaper inom skolans värld men jag kan alltså sakna en förtroendeaspekt ur ett elevperspektiv i dessa redovisningar. Dessa redovisningar henfaller lätt åt ett rabblande av statistisk och siffror rörande elevprestationer i olika ämnen men vilket förtroende elever själva har för sin utbildning och hur detta förtroende skiljer sig åt är försummat. Min ansats med denna forskningsöversikt är därför att försöka visa på tidigare forsknings brister när det kommer till att undersöka elevers förtroende för skolan i en svensk kontext. Genom att göra så tillför jag något i debatten om och kring utbildningsväsendet. Forskningen kring begreppet förtroende för sig och skolan som en reproducerande och, för vissa, uteslutande samhällelig institution för sig är ganska omfattande. Där emot är kombinationen av dessa två forskningsfält förbisedd vilket denna forskningsgenomgång kommer att påvisa.

2.6.1 Skolan som samhällelig institution

Peceks mfl. (2008) utgår ifrån synen på skolan som en samhälleligt reproducerande institution och vill undersöka hur skolan ska kunna bli mer flexibel samt inkludera för marginaliserade grupper. Denna undersökning gjordes utifrån ett lärarperspektiv och forskningsproblemet var huruvida lärare anser sig upprätthålla en viss typ av samhällelig struktur i klassrummet. Resultatet visade att lärarna inte trodde att de gjorde så men i praktiken var det tvärt om, det vill säga lärarna upprätthöll ett för vissa grupper exkluderande system. Detta problem är intressant och närmar sig mitt eget problemområde men från ”fel” håll, det vill säga lärarnas.

Bourdieu och Passerons (2008: 120 – 121) insatser är föregångare inom detta forskningsfält och de visar på hur språkligt kapital kan verka exkluderande för vissa grupper. Enligt Bourdieu och Passeron utesluts vissa individer redan i tidig skolålder då de inte besitter ”rätt” språkligt kapital. Författarna menar att dessa individer saknar förmågan att kunna avkoda de budskap som sänds via den typ av pedagogisk kommunikation som sker i skolan. Detta beror på nivån på familjens språkliga komplexitet under uppväxten i hemmiljön. Tallberg Broman mfl. (2002: 59) menar att denna forskning visar på skolan som en reproducerande institution

där personer från de högre socioekonomiska skikten har större tillgång till skolan och därmed, senare i livet, även större tillgång till de mer lukrativa positionerna i samhället. Barn från lägre socioekonomiska grupper stängs där med ute från mer avancerat samhällsligt deltagande redan under skolåren och skolan upprätthåller samt till och med förstärker en exkluderande samhällsstruktur. Giddens (2006: 532) tolkning av Bernsteins forskning visar att barn från arbetarklassen har en *begränsad kod* i sitt språk till skillnad från barn uppfostrade i medelklassen som har en *utvecklad kod*. Denna begränsade kod hämmar barnen i skolan på grund av att de har svårt att föra diskussioner om abstrakta tankar och idéer samt motsvara de formella krav som skolan ställer. En begränsad språklig kod passar bättre för att prata om mer konkreta företeelser. Skillnaden i dessa språkliga koder beror på hur föräldrarna har tillrättaviserat sina barn. Föräldrar från arbetarklassen tenderar till att tillrättavisa sina barn utan att ge en förklaring till varför barnet inte får göra på ett visst sätt medan föräldrar från medelklassen ofta ger barnet en förklaring till varför ett visst beteende inte är passande. Att ge barnet en förklaring till varför det blir tillrättaviserat skapar därmed en utvecklad kod.

Tallberg Broman mfl. (2002: 61) pekar på forskning som har gjorts där resultatet av undersökningar kring faderns socioekonomiska status visar att den hänger samman med den typ av utbildning som barnet väljer. Förklaringen ansågs inte ligga i ekonomiska skillnader mellan grupperna utan förklarades med kulturella skillnader under uppväxten. Vidare pekar tidigare forskning, enligt författarna, på att barn från arbetarhem tenderar att välja mer yrkesinriktade och praktiskt orienterade program till gymnasiet jämfört med elever från högre socioekonomiska grupper som i större utsträckning valde studieförberedande program.

2.6.2 Förtroende

Tallberg Broman mfl. (2002: 67 – 68) hänvisar till Paul Willis bok *Learning to Labour* som en klassisk studie om elevers förtroende för skolan. I denna undersökning visade Willis, enligt författarna, på hur killar från arbetarklassen i 1970 – talets England aktivt tog avstånd från skolan och vad den representerade. Dessa killar förberedde sig på detta sätt för ett liv på fabriksgolvet och ansåg att det var den rätta platsen för en riktig man. Skolan hade inget av reellt värde att erbjuda dom och genom att helt enkelt strunta i vad som ålades dom i form av skolarbete bekräftades deras samhälleliga disposition av dom själva, vilket även bekräftas enligt Tallberg Bromans mfl. (71) tolkning av Trondmans studie.

Lindh (2003) följer cirka 80 elevers utveckling i sin inställning gentemot naturvetenskap och teknikämnen för att kunna utröna varför de väljer eller inte väljer program på gymnasiet som faller inom dess ramar. Undersökningen handlar ingenting om direkt förtroende för skolan men presenterar tankar kring varför elever väljer eller inte väljer som de gör inför gymnasiet. Lindh kom fram till att de som väljer naturvetenskapliga och tekniskt inriktade ämnen på gymnasiet kommer från akademikerhem. Detta resultat går att knyta an till den forskning som visar på att elever till akademikerföräldrar väljer just den här typen av studieförberedande program vilken jag redovisat i föregående avsnitt.

Tallberg Broman mfl. (2002: 71 – 72) tar upp en studie av Lindh som visar på hur elever ser varandra beroende på vilket program de läser på gymnasiet. Enligt författarnas tolkning av Lindhs studie anser gymnasieelever på praktiska program att de nedvärderas av lärare och av elever på studieförberedande program. Vidare menas att denna värdering är något som präglar samhället i stort. Detta är en aspekt som kan påverka förtroendet för skolan hos olika individer. Att uppleva sig själv som mindre beroende på vilket program man läser på gymnasiet är inte en positiv företeelse och om valet av utbildning kan kopplas till det kapital du besitter så bidrar, likt denna undersökning visar, skolan med ett upprätthållande av en social snedrekrytering.

3 Syfte och frågeställningar

3.1 Syfte

Syftet med föreliggande uppsats är att undersöka både graden av förtroende för skolan bland ett antal gymnasieungdomar och om man kan relatera eventuella skillnader i förtroendet till deras uppväxtmiljö.

3.2 Frågeställningar

Hur ser gymnasieelevers förtroende för skolan ut när det kommer till att förbereda dom inför deras framtida deltagande i samhället?

Kan man relatera gymnasieelevers skillnader i förtroende för skolan till deras uppväxtmiljöer?

4. Metod

4.1 Metoddiskussion

Jag anser att besvarandet av mina frågeställningar föranleder mig att välja samtalsintervjuundersökningar som metod för att på bästa sätt kunna fånga de aspekter som jag är ute efter. Detta val grundar sig på att denna metod är särskilt lämplig för undersökningar inom det sociologiska fältet. Då jag är på jakt efter människors tankar och upplevelser kring förtroendet för skolan och om det finns en korrelation mellan det och respondenternas habitus anser jag att samtalsintervjuer eller semistrukturerade intervjuer är den bästa metoden för att uppnå just det i enlighet med Trost (2005: 14). Likt Esaiasson mfl. (2007: 283) anser jag att samtalsintervjuundersökningar ger en oöverträffad möjlighet till att ställa följdfrågor och att det är en bra metod för att, på så sätt, få bakgrundsinformation om personens inställning till föremålet för min undersökning, det vill säga förtroende och habitus. Detta till skillnad från en enkätundersökning där svaren är på förhand givna och utrymmet för respondenten att utveckla sina svar begränsad. Just i mitt fall skulle därför en enkätundersökning inte säga så mycket annat än att förtroendet för skolan är stort eller litet och inte något om en eventuell korrelation mellan förtroende och habitus.

Min intervjuguide har formats i enlighet med Esaiassons mfl. (2007: 298 – 301) råd där form och innehåll är viktigt. Via innehållet har jag knutit an intervjufrågorna till min frågeställning och via formen har jag försökt skapa en dynamisk situation för samtalet där jag velat uppnå ett flyt i interaktionen med mina intervjupersoner. Min intervjuguide är konstruerad så att den inleds med frågor som syftar till att ”värma upp” intervjupersonen för att sedan fortsätta med öppna frågor av tematisk karaktär med följdfrågor.

4.2 Urval

Undersökningen består av samtalsintervjuer med sex gymnasieungdomar varav hälften läser sista året på ett studieförberedande program och den andra hälften läser sista året på ett praktiskt program. Detta urval baseras på att jag gör en undersökning av respondent karaktär med beskrivande samt jämförande ambitioner och jag vill, i enlighet med Esaiasson mfl. (2007: 292) uppnå en teoretisk mättnad med mitt urval. De båda skolorna är olika varandra i den mening att den ena ligger i förorten, är mångkulturell och har ett stort antal elever medan den andra ligger naturskönt, är mer etiskt homogen och har ett mindre antal elever. Anledningen till att det blev just dessa skolor beror på tillgänglighet. Det var dessa skolor som

välkomnade mig att göra min undersökning hos dom till skillnad från en rad andra skolor som sa nej till min förfrågan.

Då tidigare forskning visat på att elever på studieförberedande program ofta kommer från hem som premierar utbildning och elever på praktiska program kommer från hem med andra värderingar anser jag att ett urval bestående av representanter från båda programmen är ett klokt val. Min ambition är att se om eventuella skillnader i förtroendet mellan individerna kan kopplas till deras habitus och kulturella kapital vilket innebär att jag med detta urval väljer personer som jag, i enlighet med tidigare forskning, anser kan variera i detta avseende. På den ena skolan var det läraren som plockade ut de intervjuade eleverna och på den andra skolan intervjuade jag elever som kände sig manade när jag i klassrummet ställde frågan om de ville delta i en intervju.

Att jag valde studenter som läser sista året på gymnasiet är för att de snart ska ta sin examen och har en snar framtid som samhällsmedborgare framför sig. De har även läst tre år på ett gymnasieprogram vilket gör dom bäst kvalificerade för att svara på min frågeställning då de har erfarenhet av skolformen samt förhoppningsvis en större mognad än elever i tidigare årskurser.

4.3 Problematisering av vald metod

Det finns en rad faktorer att ta hänsyn till när man ska göra samtalsintervjuer som man nödvändigtvis inte behöver vid genomförandet av, till exempel, enkätundersökningar. Dessa faktorer handlar bland annat om omgivningen kring intervjusituationen, vilka budskap jag som intervjuare sänder med till exempel min klädstil och rent forskningsetiska principer. Ekengren och Hinnfors (2006: 89) menar bland annat att det är av yttersta vikt att få intervjupersonen att känna sig avslappnad och bekväm för att kunna få ett så pass bra material som möjligt. Esaiasson mfl. (2007: 302) menar att valet av miljö är något som man kan tänka på då man vill uppnå en sådan avslappning.

Esaiasson mfl. (2007: 301) påpekar även risken med intervjuareffekten vilket innebär att respondenterna ger olika svar beroende på vem det är som frågar. En ung kvinna kan till exempel få helt andra svar än en gammal man. Vetenskapsrådet (1991) listar fyra etiska huvudkrav som man som forskare måste ta hänsyn till. De fyra forskningsetiska huvudkraven är enligt vetenskapsrådet informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet samt

nyttjandekravet. Informationskravet innebär att forskaren ska informera intervjupersonen om vad som är dennes uppgift i undersökningen samt om de villkor som gäller för dennes deltagande. Samtyckeskravet innebär att forskaren måste ha deltagarens samtycke och att de som medverkar har rätt till att självständigt bestämma om, hur länge och på vilka villkor de tänker delta. Konfidentialitetskravet innebär att uppgifter om deltagarna hålls hemliga. Nyttjandekravet innebär att det insamlade materialet enbart används i det syftet som det är tänkt och inte för, till exempel, kommersiellt bruk.

Trost (2005: 16) pekar på att kvalitativa metoder som samtalsintervjuundersökningar kan mötas med misstänksamhet jämfört med mer kvalitativa metoder. Detta beror på att intervjuer inte utförs på en stor population vilket försvårar möjligheten till att generalisera och att de inte genererar siffror som är tacksamma att hänvisa till vid, till exempel, beslutsfattande. Det är av vikt att nämna dessa faktorer då det visar att jag är medveten om deras förekomst och den eventuella effekt de kan ha på intervjupersonen och i slutändan även på mina resultat.

4.4 Problematisering av urvalet

På grund av svårigheter med att få till stånd mina intervjuer fick jag hålla till godo med de skolor som tillät mig göra min undersökning hos dom. Detta kan leda till kritik då man, till exempel, skulle kunna hävda att elever på innerstadsskolor med ett gott rykte har större förtroende för skolan rent allmänt än elever på förortsskolor. Det bästa hade varit om de båda programmen fanns på en och samma skola men så var tyvärr inte fallet. Att det var läraren som plockade ut de som skulle bli intervjuade på den ena skolan skulle kunna innebära ett problem då hon visste vad min undersökning handlade om och eventuellt valde ut elever som hon trodde skulle ge ”intressantast” svar. På den andra skolan var det jag själv som ställde frågan till en klass och på så vis redan då haft en eventuell intervjuareffekt på mina respondenter. Kulturell bakgrund och könstillhörighet på intervjupersonerna är variabler som jag medvetet utelämnat i detta arbete men som skulle kunna spela en stor roll för vilket resultat man får. Detta är dock något som jag överlämnar till kommande forskare som förslag på vidare forskning.

4.5 Validitet

Trost (2005: 113) menar att det är svårt att prata om validitet i en undersökning som bygger på kvalitativa tillvägagångssätt. Dock gör Esaiasson mfl. (2007: 64) definitionen att

begreppsvaliditet handlar om operationaliseringen av de teoretiska begreppen som används i uppsatsen. Enkelt förklarat handlar begreppsvaliditet om hur väl forskaren omvandlat teorier kring hur världen fungerar till faktiskt användbara mätinstrument i sin undersökning. I mitt fall handlar validiteten fram för allt om hur väl jag har operationaliserat begreppen förtroende, kapital och habitus. Jag själv anser att jag via min teorigenomgång skapat en stabil grund att stå på när jag sedan format min intervjuguide och på så vis skapat en god validitet, det vill säga att jag mäter det jag avser att mäta.

4.6 Reliabilitet

Likt Trost (2005: 111 – 113) anser jag att argumentet om reliabilitet utifrån definitionen att alla undersökningar ska vara statiska för att minska slumpens inflytande är svårt att hävda i en kvalitativ intervju. Människan är föränderlig och olika svar kan ges på samma fråga vid olika tidpunkter. Dock har jag i strävan efter en god reliabilitet försökt att standardisera intervjusituationerna så att de alla skedde i avgränsade och lugna miljöer utan någon tidspress för att på så vis ge alla respondenter samma förutsättningar att ge noga genomtänkta svar.

5. Resultat

Jag kommer för enkelhetens skull att redovisa mina resultat utifrån vad eleverna på respektive gymnasieprogram svarade. Jag kommer även att använda mig av fiktiva namn på intervjupersonerna förutom i de delar av resultatredovisningen där jag, av anonymitetsskäl, anser det nödvändigt att inte använda dessa. Detta upplägg väljer jag för att det på ett överskådligt och lättförståeligt sätt för läsaren ska framgå vilka resultat jag fått på vardera programmet. I och med detta framställningssätt hoppas jag kunna åstadkomma en klar och tydlig resultatframställning.

5.1 Det studieförberedande gymnasieprogrammet

På detta program intervjuade jag Frida, Erik och Lars varav två av dom var nitton år och den tredje var arton år.

5.1.1 Förtroende

Alla av de tillfrågade respondenterna ansåg att skolan var en viktig del av deras liv. Det är via skolan som man kommer någonstans i livet och den fungerar som en mycket viktig språngbräda för framtiden. Alla tre ansåg att utbildning är något konstant som alltid finns där och något som man kan falla tillbaka på som en slags trygghet. Skolan var väldigt viktig för samtliga då den fungerade som en förberedelse för både en yrkeskarriär och inför ett liv som samhällsmedborgare. Följande citat belyser Eriks tankar kring hur viktig skolan är som förberedelse inför en yrkeskarriär och sammanfattar på ett bra sätt den allmänna uppfattningen hos intervjupersonerna

”Vill man bli något stort måste man gå via skolan. Till exempel lärare. Man vill ju inte jobba på Willys”

Alla intervjuade hade ambitionen att plugga vidare på universitet och högskola. Två av dom med ett tydligt mål att bli lärare respektive advokat. Den tredje ville läsa vidare men visste inte vad. Ingen av de tre hade tankar på att ge sig direkt ut i arbetslivet efter att de tagit studenten utan såg på gymnasieskolan som ett led i strävan efter att skaffa sig ett bra jobb via fortsatta studier. Samtliga svarade att de ville ha ett jobb som är variationsrikt och som inte blir stereotyp och tråkigt.

Samtliga intervjupersoner ansåg även att skolan var väldigt viktig som en förberedelse inför en framtid som samhällsmedborgare. Erik svarade att det är i skolan som man lär sig hur samhället fungerar. Han ansåg att utan utbildning blir man konservativ och inrutad. Lars ansåg att det var via skolan som han hade erhållit en ökad förståelse för andra kulturer och att detta var något som skulle vara till gagn då samhället är mångkulturellt. Frida ansåg att man blir mer flexibel när man har en gymnasieutbildning vilket gynnar en senare i livet då samhället är väldigt föränderligt. Följande citat av Frida sammanfattar på ett bra sätt den allmänna uppfattningen om hur viktig skolan är som en förberedelse inför en framtid som samhällsmedborgare

”De som går klart gymnasiet lyckas mer i samhället än de som hoppar av. De klarar av övergången från skola till vuxenliv bättre”

Hur respondenterna resonerade när de valde sin gymnasieutbildning varierade. Frida valde från början ett estetiskt program men blev övertalad av sin far att istället välja samhällskunskap då det skulle ge bättre förutsättningar inför framtiden. Att hon lyssnade på sin far var något som hon var glad för då hennes resonemang hade ändrats under gymnasietiden och hon hade upptäckt att samhällskunskap var helt rätt val. Erik och Lars valde samhällskunskap utifrån ambitionen att, som jag nämnde tidigare, studera vidare för att bli lärare respektive advokat. Deras resonemang hade inte ändrats under studietiden utan båda ansåg att de gjort rätt val.

Alla respondenter angav att förtroendet för personalen på skolan skiftade från lärare till lärare. En respondent angav att han eller hon hade ett litet förtroende för lärarna. Detta på grund av att vissa elever fick bra betyg enbart av att vara aktiva på lektionerna snarare än att de hade faktiskt kunskap och insikt i ämnet. Detta ansåg respondenten vara orättvist då dessa elever fick bra betyg för att de gjorde ”rätt”. Detta bekräftades av en annan respondent som uppgav att han eller hon ”knäckt koden”. Detta innebar att intervjupersonen lärt sig att det räckte med att gå på lektionerna för att bli minst godkänd. Detta belyses med följande citat

”Det räcker med att visa sig engagerad för att få G”

Denna respondent angav att han eller hon hade ett litet förtroende för nya lärare som var osäkra i sin yrkesroll och stort förtroende för lärare som hade rutin och erfarenhet. Den tredje

respondenten uppgav att han eller hon hade ett ganska stort förtroende för sina lärare. Detta förtroende skiftade med respondentens upplevelse av lärarens kompetensnivå.

5.1.2 Uppväxtmiljö

En av respondenterna bodde tillsammans med sina föräldrar medan de andra hade skilda föräldrar. De med skilda föräldrar uppgav dock att de hade en väldigt bra kontakt med den förälder som de inte bodde hos. Gemensamt för alla respondenter var att de alla hade minst en förälder med akademisk utbildning. Dock hade en av dessa föräldrar inte ett arbete av akademisk karaktär medan de andra hade det. Samtliga respondenter förutom en uppgav att de fick hjälp av sina föräldrar med sitt skolarbete om de behövde det. De frågade i första hand den förälder som hade en akademisk utbildning för de ansåg den som bäst lämpad för uppgiften.

Lisa uppgav att de läste mycket i hennes familj och då främst verklighetsbaserade böcker. Erik uppgav att han läste mycket romaner tillsammans med den föräldern som hade en akademisk utbildning med inget tillsammans med den andre föräldern. Lars svarade att de inte läste överhuvudtaget förutom enstaka nyhetstidningar.

En av respondenterna ansåg att det fanns en skillnad mellan hur man pratar hemma och hur man pratar i skolan. Han eller hon tyckte att det var mycket slang i skolan och att även lärarna påverkades av detta genom att själva använda slanguttryck. Intervjupersonen menade att det var i skriftliga inlämningar som han eller hon kunde använda ett mer akademiskt och avancerat språk. Denna respondent tyckte även att lärarna använde en överdriven tydlighet i sitt språk vilket följande citat beskriver

”Lärarna pratar lugnt för att de tror eleverna inte fattar”

I motsats till ovanstående uppfattning av skillnaden på språkbruk mellan hemmet och skolan så ansåg en annan respondent att det var mer avancerat språkbruk i skolan än hemma. Han eller hon uppgav att föräldern med akademisk bakgrund förvisso använde ett avancerat språk hemma men det var inget som hjälpte intervjupersonen i skolan. Den sista respondenten ansåg att det var ett mer avancerat språk på nyhetssändningarna än i skolan och att det inte var några problem att hänga med på lektionerna.

5.1.3 Sammanfattning av det studieförberedande gymnasieprogrammet

Samtliga respondenter hade ett stort förtroende för skolan både som en förberedelse inför en yrkeskarriär men även som en förberedelse inför ett liv som samhällsmedborgare. Dock varierade förtroendet för lärarna och det skiftade även från lärare till lärare. Samtliga intervjupersoner hade minst en förälder med akademisk bakgrund samt att två av tre respondenter ansåg att det inte var ett avancerat språkbruk i skolan. Det var dessa två som uppgav att det lästes mycket inom familjen och att de fick hjälp med sitt skolarbete hemma. Den tredje som ansåg att språket i skolan var svårt var den som inte fick hjälp hemma och som uppgav att det inte lästes något i familjen.

5.2 Det yrkesförberedande gymnasieprogrammet

På detta program intervjuade jag Pontus, Magnus och Greger varav två av dem var nitton år och den tredje var tjugo år.

5.2.1 Förtroende

Samtliga respondenter svarade att skolan var en viktig del av deras liv. Dock fanns det en skillnad mellan hur viktig skolan var som en förberedelse inför en framtida yrkeskarriär och som en förberedelse inför en framtid som samhällsmedborgare. Följande två citat av Pontus och Magnus belyser denna skillnad på ett bra sätt

”skolan är väldigt viktig för man måste ha fullständiga betyg för att få jobb”

”skolan är inte så viktig. Jag har polare som hoppat av men har bil, jobb och pengar ändå”

Det första citatet belyser den allmänna uppfattningen som fanns om att skolan var väldigt viktig för det fortsatta yrkeslivet. Det andra citatet är ett svar på hur viktig skolan är som en förberedelse inför ett liv som samhällsmedborgare och sammanfattar på ett bra sätt hur respondenterna såg på detta. Gymnasieskolan var inte viktig överhuvudtaget för att bli en aktiv samhällsmedborgare utan dess enda syfte var att ge intervjupersonerna goda förutsättningar att få jobb direkt efter studenten.

Pontus och Greger svarade att de valt en yrkesförberedande utbildning för att de hade ett intresse för yrket och för att de hade en eller flera närstående som arbetade med just detta

vilket spelade en stor roll i valet av utbildning. Magnus svarade att han valt utifrån intresse och att detta intresse grundade sig i uppväxten då, citat

”Killar leker med bilar och tjejer med dockor”

Ingen av respondenterna hade ändrat sitt resonemang under utbildningstiden utan snarare stärkts i sin övertygelse om att de gjort rätt val.

Pontus och Greger hade ett stort förtroende för lärarna på skolan. Denna uppfattning baserades på lärarnas stora kunskap inom det aktuella yrkesområdet. Magnus ansåg att förtroendet varierade från lärare till lärare och angav att skälet till om det fanns ett förtroende eller inte baserades på lärarens personlighet. En velig eller strikt lärare åtnjöt ett litet förtroende medan en avslappnad lärare åtnjöt ett stort förtroende. Med avslappnad menade Magnus att läraren inte tog sig själv på för stort allvar.

5.2.2 Uppväxtmiljö

Två av respondenterna hade skilda föräldrar och den ena bodde mest hos sin far medan den andra bodde med sin mor. Den tredje levde med båda sina föräldrar. Två intervjupersoner hade en förälder som arbetar eller har arbetat inom tillverkningsindustrin i produktionsledet och den tredje hade en far som körde lastbil. Två av respondenterna uppgav att de inte fick hjälp med skolarbetet hemma medan en uppgav att han fick hjälp. Orsaken som dessa intervjupersoner uppgav till att de inte fick hjälp var att föräldrarna saknade tillräckligt med kunskap för att kunna hjälpa till.

Pontus och Greger uppgav att ingen i deras familj brukade läsa något annat än enstaka nyhetstidningar medan Magnus menade att en av föräldrarna brukade läsa deckare ibland. Dock läste han aldrig något själv. Pontus upplevde ingen skillnad i språkbruket mellan hemmet och skolan. Resterande respondenter upplevde dock en skillnad vilket följande citat av Magnus beskriver

”Det är finare ord i skolan och mindre sakligt och tydligt hemma. Jag pratar mer seriöst i skolan för att passa in”

5.2.3 Sammanfattning av det yrkesförberedande programmet

Samtliga respondenter hade stort förtroende för skolan som en förberedelse inför en yrkeskarriär och ett litet förtroende för skolan som en förberedelse inför en framtid som samhällsmedborgare. Ingen hade planer på att läsa vidare utan siktade på att ge sig direkt ut i arbetslivet. Samtliga hade valt gymnasieutbildning efter intresse och Pontus samt Greger hade valt en utbildning likt det som en eller flera av deras närstående arbetade med. Pontus och Greger hade ett stort förtroende för lärarna medan Magnus ansåg att förtroendet varierade från lärare till lärare. Magnus och Greger upplevde att språket i skolan var mer komplicerat än hemma och upplevde det som svårt. Ingen av intervjupersonerna uppgav att det brukade läsas hemma vid förutom Magnus som hade en förälder som läste deckare ibland.

6. Analys och diskussion

I ljuset av de redovisade resultaten så kan jag konstatera att det, i enlighet med Norén Bretzers (2005: 24 – 25) definition av begreppet, finns ett stort vertikalt förtroende för skolan i de båda grupperna. Jag kan även konstatera att det, i enlighet med Norén Bretzers (2005: 18 – 25) definition av begreppet, finns ett varierande horisontellt förtroende för lärarna bland de intervjuade eleverna. Det visade sig att eleverna på det yrkesförberedande gymnasieprogrammet hade ett större horisontellt förtroende än eleverna på studieförberedande gymnasieprogrammet. Det intressanta är skillnaden mellan det vertikala och horisontella förtroendet. Denna skillnad i förtroende kan ha att göra med Hedquists (2002: 8 - 14) beskrivning av etos, det vill säga att det är ett personlighetsdrag hos enskilde läraren som är avgörande för förekomsten av ett horisontellt förtroende. I vilket fall så är det, i de undersökta grupperna, fullt möjligt att särskilja förtroendet för skolan som institution och förtroendet för den enskilde läraren. Den mellanmänskliga relationen är inte avgörande för förtroendet för skolan som institution vilket i alla fall jag trodde från början.

Den skillnad som fanns mellan de undersökta grupperna rörde sig om förtroendet för skolan som en förberedelse inför en framtid som samhällsmedborgare. Eleverna på det studieförberedande gymnasieprogrammet ansåg att skolan var väldigt viktig som en förberedelse inför ett framtida liv som samhällsmedborgare medan det var tvärtom i gruppen med yrkesförberedande inriktning. Detta skulle kunna förklaras med hjälp av Nörreklits och Nörreklits i Johansson, Jönsson och Solli (2006: 424 – 425) teori som menar att det saknas förtroende för ett allmänt etos och att det som belönas är hur väl man nått upp till fastställda mål. Skolan är ett målstyrt system där det är lätt att mäta om man uppnått vissa mål eller inte och det är av vikt för dessa studieförberedande elever att uppnå dessa. Att uppnå målen som skolan satt upp skulle i sin tur generera en god framtid som samhällsmedborgare via, till exempel, fortsatta studier. För de elever som läste på det yrkesförberedande programmet var dock förtroendet för skolan som en förberedelse inför en framtid som samhällsmedborgare litet vilket förklarades med att de skulle direkt ut i arbetslivet efter gymnasiet. De ansåg att det viktigaste med skolan var att lära sig det yrke som de sedan skulle ägna sig åt och det var upp till varje arbetsgivare att göra bedömningen om de var kvalificerade eller inte. Man skulle därmed kunna tolka resultatet som att de yrkesförberedande eleverna har ett större förtroende för ett allmänt etos än de studieförberedande eleverna som fäster stor vikt vid att uppnå, av skolan, fastställda mål för att på så sätt förbereda sig för ett liv som samhällsmedborgare. Eleverna på det studieförberedande gymnasieprogrammet innehar därmed ett stort förtroende

för skolan när det kommer till dess förmåga att på ett bra sätt förbereda dom inför ett liv som samhällsmedborgare.

Även Broadys (1990: 172) definition av symboliskt kapital kan förklara den skillnad i förtroende som fanns mellan grupperna då det förekom en tydlig koppling mellan elevernas uppväxtmiljö och deras förtroende för skolan som en förberedelse inför ett liv som samhällsmedborgare. När man i hemmet får lära sig att skolan och utbildning är viktig för din framgång i samhället så verkar det som att man väljer ett studieförberedande program eftersom det är den form av kapital som premieras. När man däremot har ett annat habitus, Broady (1990: 229 – 236), och är uppväxt med premierandet en annan form av symboliskt kapital väljer man ett yrkesförberedande gymnasieprogram. Detta resultat visade sig tydligt i min undersökning, likt Lindahls (2003), då de elever som läste på det studieförberedande programmet alla kom från akademikerhem och de elever som läste på det yrkesförberedande programmet kom från arbetarhem. En intressant upptäckt är att en respondent helt enkelt uppger att han eller hon har *knäckt koden*, det vill säga att denna person lärt sig hur man får bästa möjliga betyg med minsta möjliga ansträngning. Denna förmåga att *kunna läsa skolans kod* skulle kunna förklaras med hjälp av elevens habitus då denne var uppvuxen i ett akademikerhem och därmed fått ett, för skolan, gynnsamt symboliskt kapital.

I enlighet med Bourdieus och Passerons (2008: 120 – 121) tidigare forskning kan jag i denna undersökning se en skillnad i gruppernas språkliga kapital kopplat till deras uppväxtmiljöer. Två av tre elever på det studieförberedande hade för skolan rätt språkligt kapital och det var dessa elever som uppgav att det lästes mycket i familjen samt att de fick hjälp med sitt skolarbete. Detta kan ses som en uppmuntran till att prestera bra i skolan vilket ger dessa elever ett habitus, Broady (1990: 229 – 236), och ett kulturellt kapital, Broady (1990: 173 – 178), som passar i skolan som fält, Broady (1990: 270). På det yrkesförberedande programmet var det dock ovanligt med läsning i hemmet och två av tre uppgav att de hade problem med det språk som används i skolan samt att de inte fick hjälp med sitt skolarbete hemma. Detta innebär att dessa elever har ett, för skolans sociala kontext, litet kulturellt kapital och ett svåradaptat habitus. Man kan alltså se en positiv korrelation mellan läsning i hemmet, akademikerföräldrar och ett stort förtroendet för skolan som en förberedelse inför en framtid som samhällsmedborgare. Dock är jag inte i någon position att generalisera utifrån min undersökning men resultaten visar trots allt hur det var beskaffat i de undersökta grupperna.

Så för att sammanfatta mina resultat och slutsatser i ett försök att besvara mina frågeställningar så kan man säga att det fanns ett stort förtroende för skolan när det kommer till att förbereda samtliga elever inför en framtida yrkeskarriär. Dock fanns det en skillnad i förtroendet mellan grupperna när det kommer till skolan som en förberedelse inför ett liv som samhällsmedborgare och den skillnaden kan kopplas till skillnader i elevernas uppväxtmiljöer där elever från akademikerhem har stort förtroende för skolan att ge dem en god förberedelse inför ett liv som samhällsmedborgare. Det är väldigt viktigt att påpeka att samtliga elever ur de båda grupperna hade ett stort förtroende för skolan som en förberedelse inför en yrkeskarriär. Detta föranleder mig till att ge förslag på fortsatt forskning där det vore intressant att undersöka orsaken till skillnader i förtroendet för skolan mellan de som valt att inte läsa vidare på gymnasienivå och de som faktiskt gjort det. Där torde det finnas än mer intressanta skillnader att upptäcka än vad som framkom i min undersökning.

Så vad betyder mina resultat för lärarprofessionen? Jag anser att mina resultat bidrar med en intressant upptäckt att förtroendet för skolan som institution inte verkar påverkas av det mellanmännsliga förtroendet mellan elev och lärare. Min egen uppfattning var att läraren är skolan i mångt och mycket. Orsaker till denna diskrepans skulle kunna vara att skolan uppfattas som en kunskapskälla och läraren som kunskapsförmedlaren. Det är upp till läraren att förmedla kunskapen på ett bra och lärorikt sätt. Detta är också något som framkom i min undersökning då flera respondenter förklarade att förtroendet för läraren ofta hängde på hur kunnig han eller hon verkade vara på sitt ämne. Så det verkar vara av vikt att man som lärare är kunnig och påläst för att kunna åtnjuta ett stort förtroende. En annan sida av denna upptäckt är att man som lärare har en möjlighet att göra skillnad. Om till exempel en elev har litet förtroende för skolan kan man, i ljuset av min undersökning, som påläst och förstående lärare visa denna elev på fördelen med att ha en utbildning. Den möjligheten till positivt inflytande på ungdomar tror jag är svår att finna någon annanstans och det är en viktig insikt att bära med sig in i sin yrkesroll. Mina resultat påvisar också nyttan av att ha en lite mer omfattande bild av elevens bakgrund. Ett exempel på bakgrund är just uppväxtmiljön och hur den kan förklara skillnader i inställning och förtroende för skolan bland olika individer och grupper. Ytterligare en aspekt på lärarprofessionen som min uppsats bidrar med är att jag gjorde min undersökning på gymnasieelever vilket jag, via min genomgång av tidigare forskning, anser vara en lite försummad åldersgrupp när det kommer till vetenskapliga undersökningar.

Därmed hoppas jag att min undersökning bidragit till att lyfta fram några röster kring hur unga vuxnas förtroende för skolan ser ut och varför det ser ut som det gör.

Referenser

Böcker

Bourdieu, P (1990). *The logic of practice*. Cambridge: Polity.

Bourdieu, P & Passeron, J – C (2008). *Moderna klassiker. Reproduktionen*. Lund: Arkiv förlag.

Broady, D (1990). *Sociologi och epistemologi. Om Pierre Bourdieus författarskap och den historiska epistemologin*. Stockholm: HLS Förlag.

Ekengren, A – M & Hinnfors, J (2006). *Uppsatshandbok. Hur du lyckas med din uppsats*. Studentlitteratur.

Esaiasson, P, Gilljam M, Oscarsson, H & Wängnerud, L (2007). *Metodpraktikan: Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. 3:e upplagan. Stockholm: Norstedts Juridik.

Giddens, A (2007). *Sociologi*. Lund: Studentlitteratur.

Hedquist, R (2002). *Trovärdighet: En förutsättning för förtroende*. Stockholm: Styrelsen för psykologiskt försvar.

Lärarens handbok (2006). *Skollag, läroplaner, yrkesetiska principer och FN: s barnkonvention*. Stockholm: Lärarförbundet.

Norén Bretzer, Y (2005). *Att förklara politiskt förtroende. Betydelsen av socialt kapital och rättvisa procedurer*. Göteborg: Studier i politik.

Nörreklint H & Nörreklint L (2006). Nya förändringar i förtroende och etos, i *Värdet av förtroende* red. Johansson, I – L, Jönsson, S & Solli R. Studentlitteratur.

Tallberg Broman, I, Rubinstein Reich L & Hägerström, J (2002). *Likvärdighet i en skola för alla. Historisk bakgrund och kritisk granskning*. Stockholm: Skolverket Fritzes.

Trost, J (2005). *Kvalitativa intervjuer*. 3: e upplagan. Lund: Studentlitteratur.

Internet

B Lindahl (2003). *Lust att lära naturvetenskap och teknik. En longitudinell studie om vägen till gymnasiet*. Göteborg: Acta universitatis Gothoburgensis.

http://gupea.ub.gu.se/dspace/bitstream/2077/9599/2/Lindahl_Doctoral_Thesis.pdf

Hämtad 2009-02-03 16:57

Pecek M, Cuk I & Lesar I (2008). *Teachers perceptions of the inclusion of marginalised groups*. Educational studies 34:3. London: Routledge.

http://pdfserve.informaworld.com.ezproxy.ub.gu.se/313612_751320010_793522130.pdf

Hämtad 2009-02-04 10:30

Putnam, R (1993). The prosperous community: Social capital and economic growth i "*The american prospect*" vol. 4 nr. 13.

http://www.prospect.org/cs/articles?article=the_prosperous_community

Hämtad 2009-04-20 11:27

Vetenskapsrådet (1991). *Forskningsetiska principer inom humanistisk – samhällsvetenskaplig forskning*.

<http://www.vr.se/download/18.668745410b37070528800029/HS%5B1%5D.pdf>

Hämtad 2009-04-17 14:10

Bilaga 1

Intervjuguide

Tema 1. (Uppvärmningsfrågor)

1. Hur gammal är du?
2. Vilket gymnasieprogram läser du på?
3. När tar du studenten?
4. Vart bor du?

Tema 2. (Frågor rörande förtroende)

5. Upplever du skolan som en viktig del av ditt liv?
– Om ja eller nej, Varför?
6. Hur viktig är skolan för dig som en förberedelse inför en yrkeskarriär?
7. Hur viktig är skolan för dig som en förberedelse inför din framtid som samhällsmedborgare?
8. Hur resonerade du när du valde din gymnasieutbildning?
– Har ditt resonemang ändrats under din utbildning?
9. Hur ser ditt förtroende ut för skolans lärar- och ledningspersonal?

Tema 3 (Frågor rörande uppväxtmiljö)

10. Hur ser din familjekonstellation ut?
11. Vad arbetar din/dina förälder/föräldrar med?
12. Får du hjälp med ditt skolarbete av din/dina förälder/föräldrar?
13. Brukar ni läsa mycket i din familj?
– Om ja, vilken typ av litteratur föredrar ni?
14. Hur upplever du eventuella skillnader mellan det språk som används hemma och det språk som används i skolan?